

ad Verbum

KULTŪRAS FORUMA PIELIKUMS

2007. gada 21. decembris. Nr. 1.

Uzdrīkstēties meklēt atbildi

Mans īstais lielums vai mazums nav atkarīgs no citu cilvēku spriedumiem

Iesākumā bija Vārds, un Vārds bija pie Dieva, un Vārds bija Dievs. Tas bija iesākumā pie Dieva. Caur Viņu viss ir radies, un bez Viņa nekas nav radies, kas ir. Viņā bija dzīvība, un dzīvība bija cilvēku gaisma. Gaisma spīd tumsībā, bet tumsība to neuzņēma. Nāca cilvēks, Dieva sūtīts, vārdā Jānis. Viņš nāca liecības dēļ, lai liecinātu par gaismu, lai visi nāktu pie ticības caur viņu. Viņš pats nebija gaisma, bet nāca, lai liecinātu par gaismu.

Jāņa ev.1,1-8

Varbūt tieši šeit un tieši tad arī mūsos sākas kaut kas jauns, kad mēs pirms Ziemassvētkiem sev spējam pateikt – apstājies, apstājies un padomā. Padomā par šķietami vienkāršo un tomēr tik grūto jautājumu, kas es esmu? Vai tas ir jautājums par to, ko par mani domā citi, jeb vai runa ir par to, ko es par sevi domāju pats. Vai tas ir viens un tas pats? Un ja nē – vai ļoti atšķiras šie viedokļi, tas, ko par mani domā citi un ko es domāju pats.

Jānis Kristītājs apliecināja: es neesmu Kristus. Meklējot atbildi uz jautājumu – kas es esmu? – viena metode, varbūt visvieglākā, ir tā sauktā izslēgšanas metode. Vispirms atbildēt, kas es neesmu. Es neesmu Jānis Kristītājs. Es neesmu praviets. Es neesmu ģēnijs. Un tā varētu turpināt. Bet nemaz nav tik vienkārši, jūs jau to zināt. Par katru no mums tiek allaž izteikti daudzi, bieži pretēji viedokļi.

Atkal ir dažādi – no vienas puses, daļa cilvēku

mūs pārvērtē, grib redzēt vai redz labākus, nekā mēs esam, jeb, vēl citādi izsakoties, to vai citu iemeslu dēļ viņi grib mūs gandrīz vai dievināt, pielūgt, ja ne citādi, tad vismaz ļoti parasti – grib mums glaimot. Mums ir viegli sevi pazaudēt šajos pārvērtējumos, mēs paši sākam domāt, ka esam kaut kas vairāk, un tad vairs īstenībā nezinām, kas īsti esam. Bet vēl biežāk – man liekas, daudz biežāk – notiek otrādi. Ir cilvēki, kas mūs nenovērtē, tas vēl mazākais, ir cilvēki, kas mūs uzskata par tukšiem, bezjēdzīgiem, par nekam nederīgiem. Ja mēs to dzirdam atkal un atkal, mums ir tik viegli padoties mazvērtības kompleksiem un sevi norakstīt. Jo tas un tas, un atkal tas ir mums vai nu teikuši, vai kādreiz nemaz nevajag pateikt, bet likuši noprast, ka tu nekam nederi, no tevis nekad nekas neiznāks. Tu visu vienmēr dari nepareizi! Un kad tu tā klausies, tad vairs īsti nezini, kas tu tāds esi.

Jānis Kristītājs māca neapjukt un māca tiem jautātājiem pasacīt: nē. Viņš māca būt pietiekoši drosmīgiem, lai citiem pasacītu: es neesmu tas, par ko jūs mani turat. Ir tik daudz iestāžu un institūciju, ir tik daudz cilvēku, kas mūs vēlētos ielikt kādā rāmī, kādā kategorijā, kādā plauktā: tas tu esi. Mums jāzina, kas mēs esam. Bet adventes cilvēks Jānis Kristītājs atbild: es nepieņemu to plauktiņu, kurā jūs mani ievietojāt. Mans īstais lielums vai mazums nav atkarīgs no citu cilvēku spriedumiem. Jā, kas tad es esmu – jautājiet katrs par sevi. Dažreiz mierīgs, priecīgs,

drošs, dažreiz apjucis, nobijies, nelaimīgs. Dažreiz atvērts, skaidrs, draudzīgs, citreiz sajaukts, noslēgts, cinisks. Vai esmu tas vai šis, vai pats to zinu? Citreiz nemierīgs un ilgu pilns, citreiz slims, citreiz tā kā sprostā. Citreiz tā kā mūs kāds žņaugtu, citreiz izsalkuši pēc daudz kā – pēc ziediem, pēc mūzikas, pēc maiguma. Izslāpuši pēc laba vārda, pēc cilvēciska tuvuma. Citreiz aiz dusmām dreboši, aizvainoti, zemiski, nospiesti. Bieži noguruši un iztukšoti. Pārāk tukši, lai lūgtu, lai domātu, lai kaut ko radītu. Vārgi un gatavi visu pamest.

Kas es esmu? Sevi lūkosimies!

Bet, lai kas es arī būtu, Tu, Dievs, mani pazīsti, Tu, Dievs, vienīgais visu zini. Tu zini, kas es īsti esmu. Tas, kas es esmu, tas nav citiem mērjams, un tas nav citiem vērtējams. Tik daudzi ap mums ļoti grib, lai mēs to vai citu iemeslu pēc paliktu tajā plauktiņā, tajā lodziņā, tajā rāmītī, kur esam ierindoti, sašķiroti, izvērtēti. Un tad, ja tie, kas ir kādreiz dievināti, sāk rīkoties citādi nekā viņiem paredzēts, to viņiem nepiedod. Un otrādi – tie, kas nicināti, ja tie sāks kāpt uz augšu, viņiem nepiedos. Bet adventes laiks grib sacīt vēlreiz ar Jāņa Kristītāja muti – jābūt drosmīgam. Tas nozīmē – ne tikai uzdrīkstēties sev uzdot jautājumu: kas es esmu, bet arī uzdrīkstēties atbildi meklēt.

Jānis Kristītājs to risina, nostājoties Dieva priekšā. Tāpēc viņa atbilde ir tik divaina. Es esmu tikai vēstnesis, jeb es esmu tikai balss. Es esmu balss

tuksnesī. Es esmu balss, kas sauc pēc Dieva. Tas esmu īstenībā. Tik maz un tik daudz. Tur es esmu, tur es sākos, tur es topu. Tur ir mana īstā vērtība, tur, kur es ļauju savai sirdij saukt pēc Dieva.

Vēl viena doma. Atšķirībā no mums Jānis Kristītājs nezina, ka 25. decembrī pats Dievs ienāk netirajā, tumsajā un aukstajā pasaulē. Viņam nav priekšā kalendāra, viņam ir tikai vīzija, kāda vīzija, kāds sapnis, kāda atklāsmē. Viņu kāds ir uzrunājis. Ne ļoti konkrēti – nē. Bet tikai tā vien – kaut kas nāk, kaut kas notiks. Kaut kas tāds, pār ko mums nav kontroles. Kaut kas tāds, kas neietilpst un nekad neietilps nekādos priekšrakstos vai rāmjos. Kaut kas tāds, kas nekad nav bijis. Tā nāk un tā notiks, lai dzīvi varētu sākt no jauna, citādi. Šī došanās, šī jaunā iespēja, tas ir tik svarīgi. Tātad varbūt tā ir adventes laika ļoti būtiska nozīme, iespēja. Proti, sākt no sākuma. Sākt no jauna. Arī savas attiecības ar dzīvo Dievu. Vai varētu būt, ka 2000 gadu pēc Kristus mums atkal un atkal ir jāmācās viss no paša sākuma? Atkal un atkal no jauna... Un ja jā, man šķiet, ka jā, nu vai tad tāpēc ļausimies kādām melnām skumjām un bezcerībai, izmisumam? Jānis, cilvēks, Dieva sūtīts, nāca, lai par Gaismu liecinātu. Un kas es esmu?

Vai mēs varam iedrošināt viens otru?

Sāksim vēlreiz no paša sākuma. ■

– Modris PLĀTE
Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas mācītājs

Vārdu spēles bez vārdiem

Tehniskie tulki: Latvijā ir tik daudz biznesa jomu, kurās latviski vispār nav terminoloģijas

M ā r i t e S K U D R A

Tehniskā tulkošana Latvijā ilgu laiku gandrīz nepastāvēja, jo nebija vajadzīga. Tagad, kad esam Eiropas Savienībā, ir vajadzīgi daudz un dažādi tehniskie tulkojumi latviešu valodā,” saka tulkošanas un valodu apmācības centra *Ad Verbum* direktore Marika Vidiņa. Tulkiem patiešām ir daudz darba, jo latviski jātulko viss, sākot ar mobilo telefonu displejos redzamajiem tekstiem un beidzot ar traktora lietošanas instrukciju. Tomēr problēmas rada tas, ka valodas joma valstī ir nesakārtota – nav izstrādāta terminoloģija Latvijā salīdzinoši jaunās biznesa jomās, piemēram, programēšana. Par tehniskās tulkošanas īpatnībām un problēmām lasiet šajā sarunā ar *Ad Verbum* direktori, tulkiem un redaktorēm. Turpmāk tulkošanas un valodu apmācības centrs *Ad Verbum* katru mēnesi nāks pie lasītājiem ar kādu latviešu valodai būtisku aspektu jaunajā, ES sadarbības noteiktajā ikdienā.

Mārite Skudra: – Pastāstiet, kas ir tehniskā tulkošana un cik ilgi ar to nodarbojaties?

Marika Vidiņa, *Ad Verbum* direktore: – Strādājam jau sesto gadu un tulkojam visa veida tekstus, kas nav daiļliteratūra. Tā ir dažādu veidu dokumentācija, Eiropas Savienības un Eiropas Kopienas Tiesas teksti, pārtikas, saimniecības un rūpniecības preču instrukcijas, programmatūras, mobilo telefonu displeja teksti. No vienas puses varētu domāt, ka tā ir garlaicīga nodarbe, bet tā nav – tehniskā tulkošana vienkārši ir savādāka. Tas nav nesteidzīgs darbs, kur tulks lēnām rada teikumu pēc teikuma. Tehniskā tulkošana tāpat kā citas jomas, ar kurām tā ir saistīta, ļoti strauji globalizējas. Latvijā šis tulkošanas veids ilgu laiku gandrīz nepastāvēja, jo nebija vajadzīgs. Tagad, kad esam Eiropas Savienībā, ir vajadzīgi daudz un dažādi tehniskie tulkojumi latviešu valodā. Šajā ziņā mēs esam diezgan ekskluzīvā situācijā, jo, piemēram, vācu valodu pārzina miljoniem cilvēku, turpretī latviešu valodu – daudz mazāk. Tulkošanā šī vajadzība ir radījusi tādu kā paudžu šķirtni. Latvijā ir daudz labu tulku, kas strādā jau gadu desmitiem, bet ar tehniskās tulkošanas materiāliem viņi neprot strādāt. Savukārt jaunie tulki ir uz “tu” ar datoru, labi pārzina angļu, vācu vai franču valodu un ātri to apgūst. Tomēr esmu novērojuši, ka viņiem diemžēl nereti ir diezgan vājas latviešu valodas zināšanas. Lielākā daļa cilvēku, kas strādā *Ad Verbum*, ir filologi. Tomēr tehniskajā tulkošanā var strādāt cilvēki arī no citām jomām, un reizēm tas tikai nāk par labu, jo ir viena joma, kuras terminoloģiju tulks labi pārzina.

Mārite Skudra: – No kādām valodām un kādās tulkojat?

Marika Vidiņa: – Galvenokārt mēs tulkojam Austrumeiropas valodās, un šobrīd lielākā pieredze mums ir, tulkojot, protams, Baltijas valstu valodās. Ikdienā pārsvarā tulkojam Eiropas Savienības dokumentus no angļu un vācu valodas, bet reizēm iztulkojam tekstus no ļoti savdabīgām valodām, piemēram, ivrits.

Mārite Skudra: – Kā sākat strādāt? Droši vien tas nebija ar mērķi pelnīt naudu... Vai tomēr?

Marika Vidiņa: – Mērķis bija izveidot savu ģimenes biznesu un arī nopelnīt. Esmu novērojis tādu parādību – tiklīdz tu radī komerstrukūru, tiek uzskatīts, ka tas vairs nav ne cēli, ne radoši, bet “sausī” un neinteresanti. Bet mums patīk darboties ar vārdiem. Mēs

Foto: Andā KRĀUZE

Tulkošanas centrs *Ad Verbum* ir tehniskās tulkošanas uzņēmums, kurš izjūt atbildību par latviešu valodu ikdienā – gan ES un EK dokumentos, gan patēriņa preču instrukcijās. *Ad Verbum* direktore Marika Vidiņa (centrā) ir pārliecināta: “Kad es lasu vai klausos politiķu runas par to, ka krievi, angļi vai vācieši apdraud mūsu brīnišķīgo latviešu valodu, man tas vienmēr ir šķitis komiski. Kā gan viņi to varētu izdarīt? Vienīgā latviešu valodas apdraudētāji un saglabātāji ir paši tās lietotāji”

esam komercuzņēmums, kura prece ir vārdi. Mums patīk vārdu spēles. Kad es lasu vai klausos kādu politiķu runas par to, ka krievi, angļi vai vācieši apdraud mūsu brīnišķīgo latviešu valodu, man tas vienmēr ir šķitis komiski. Kā gan viņi to varētu izdarīt? Vienīgā latviešu valodas apdraudētāji un saglabātāji ir paši tās lietotāji. Es vienmēr esmu centusies kopt savu valodu ar cieņu un bijību pret valodu kopumā un atsevišķu vārdu, kā pret cilvēka izpausmi, par kuru jābūt absolūti atbildīgam. Tāpēc ir diezgan interesanti censties komerstrukūturā radīt labus darbus, nevis tikai nodot tulkojumu, nedo mācot par tā kvalitāti, bet gan to kopt un lolot.

Tas ir ļoti grūti, jo tulkošanas vide ir tāda, ka mēs ļoti bieži saņemam jau iztulktos materiālus, kas tikai jāpapildina. Ja šādā tulkojumā domātu par katru vārdu un meklētu isto, tad process būtu ļoti ilgs, bet ražotājs – un viņu var ļoti saprast – par to jau ir samaksājis, un viņš nevēlas maksāt vēl un vēl. Turklāt, ja ražotājam šis materiāls jāiztulko simtiem valodās, tad viņam nemaz nav laika gaidīt, sevišķi, ņemot vērā Latvijas tirgu, kamēr kādas preces instrukcija būs iztulkota “skaistā” valodā. Par to mēs katrs varam pārliecināties – bieži vien tulkojums latviešu valodā uz preces iepakojuma nav atrodamas, bet gan ir pievienots klāt uz atsevišķas lapas.

Mārite Skudra: – Kā atšķiras tehniskā un daiļliteratūras tulkošana, un ar kādām problēmām vēl saskaraties savā darbā?

Nils Beimanis, tulks: – Neviens tulkojums nekādā ziņā nav vārdnīcā atrodamo vārdu apkopojums. Arī tehniskajā tulkošanā jābūt izveidotam neatkarīgam

tekstam, kas vienlīdz labi skan gan oriģinālvalodā, gan latviešu valodā. Problēma nereti mēdz būt tāda, ka saņemam nevis avota tekstu, bet tā tulkojumu angļu valodā. Līdz ar to ne tikai valodas plūdums nav pietiekami sekmīgs, bet arī šur tur pazūd nozīmes. Tādā gadījumā, protams, mums jāmeklē kāds risinājums, loģiski pamatotākais variants, kas visvairāk atbilstu sākotnējai jēgai.

Valters Bružis, menedžeris: – Atšķiras *deadline* (tulkošanas termiņi). (Visi smejas.) Tehniskajam tulkam, manuprāt, ir lielāka atbildība tādā ziņā, ka, piemēram, nepareizi iztulkojot zāļu lietošanas instrukciju, var rasties apdraudējums cilvēku dzīvībai. Daiļliteratūras tekstā var mainīt vārdus, protams, nezaudējot nozīmi, lai tulkojums labāk skanētu, bet tehniskajam tulkojumam precīzi jāatbilst avota tekstam.

Valērija Lasovska, tulce: – Par daiļliteratūras tulkošanu diemžēl arī nemaksā tik daudz, cik, piemēram, par gludekļa instrukciju tulkošanu. Šādā veidā tulks var nopelnīt naudu, lai brīvajā laikā tulkotu to stāstu vai romānu, ko viņš vēlas tulkot.

Māris Skuja, tulks: – Piekritu, ka svarīgi ir termiņi un terminoloģija. Reizēm nolaižas rokas, skatoties uz tekstu un nezinot, ko ar to iesākt. Ir tāds teiciens, ka tulkojums ir kā bērns, ar ko lepoties. Reizēm ir tā, ka ir ārkārtīgi sarežģīti apgērbt to bērnu un palaist tautās.

Zelma Diāna Vidiņa, tulce: – Un pat, ja tas ir izdarīts, kāds, kam nav sajēgas par valodu, ņem un šo tulkojumu izlabo tikai tāpēc, lai būtu izlabots, sakot: “Sliktš tulks.”

Māris Skuja: – Jā, un ej nu pierādi savu taisnību!

Mēs darījām visu, ko varējām, bet klientam ir gadījies tāds “interesants” redaktors. Protams, katram ir savs viedoklis, un valodas izjūta tomēr ir subjektīva.

Mārite Skudra: – Pārtikas veikalā esmu redzējusi preci, kam uz etiķetes latviski rakstīts *Mēle želeļa*, bet līdzās tulkojums angļu valodā ir *Language in jelly* (mēles galerts). Kas šādā gadījumā ir atbildīgs?

Visi: – (Smejas) Tie nebijām mēs!

Marika Vidiņa: – Viens no mūsu darba pamatprincipiem – mūsu teksti vienmēr tiek rediģēti. Kā jau minējām, tehniskais tulks strādā ļoti ātri, un, lai arī cik labs tulks viņš būtu, tobrīd viņš vairāk iedziļinās tajā valodā, no kuras tulko, nevis tajā, uz kuru tulko.

Turklāt vārdiem tāpat kā jebkurai precei ir sava cena. Katrā Eiropas valstī un katrā tulkošanas uzņēmumā tā ir atšķirīga. Mēs kā jebkurš uzņēmums gribam ļoti nopelnīt, tāpēc pārsvarā strādājam ar klientiem, kas ļoti maksā. Diemžēl Latvijas tirgū mūsu tulkojumi laikam ir dārgi, izņemot varbūt mobilo telefonu displeja tekstus, kas ir plašāka niša. Savukārt, salīdzinoši lētām precēm izplatītāji acimredzot atrod arī salīdzinoši lētus tulkus.

Zelma Diāna Vidiņa: – „Mēles želeļa” izklausās pēc tāda gadījuma, kad cilvēks paņēma vārdnīcu un iztulko burtiski.

Marika Vidiņa: – To tiešām reizēm var novērot, ka tekstā katrs vārds ir iztulrots atsevišķi ar vārdnīcas palīdzību un rezultāts ir tāds, kāds tas ir. Tie ir gadījumi, kad kļūst skumji latviešu valodas dēļ.

Zelma Diāna Vidiņa: – Mēs lielākoties strādājam ar starptautiskām kompānijām, kam ir vadlīnijas katrai valodai un cieņa pret vārdu, lai arī no kuras pasaules malas tas nāk. Savukārt Latvijā, manuprāt, cilvēkiem nereti nav savas valodas vērtības apziņas. Galvenais, lai teksti būtu latviski, un notārs to apstiprinātu.

Marika Vidiņa: – Te izziņējas ļoti būtiska problēma. Kad es lasu kādu valsts iestādes vēstuli, parasti tā ir uzrakstīta ar latviešu burtiem un citām pazīmēm, ka tā varētu būt latviešu valodā. Es diezgan ilgi mēģinu saprast, kas tajā ir rakstīts, un, ja neizdodas, eju pajautāt grāmatvedei, kas jau ir pieradusi pie šādām valodas konstrukcijām. Man kā vecam cilvēkam, kas pieredzējis padomju laikus, ir ļoti palicis atmiņā, ka toreiz katrā vēstule sākās ar teikumu: “Tehniskās palīdzības kārtā lūdzam...” Visus padomju gadus es tā arī nesapratu, kas tā tehniskā palīdzība ir. Šodien ir sajūta, ka Latvijā šī tradīcija ne tikai turpinās, bet ir vēl vairāk kāpināta. Reizēm mēs saņemam trīs lapušu vēstules par kādu grāmatvedības kļūdu, kas ir jānovērš. Pedējā lappusē nav rakstīts, ka “iestādi slēgs”, bet ārkārtīgi sarežģīti vīterots par to, ka tad, ja vēlreiz tiks pārmaksāti 25 santīmi, tad gan iestādi likvidēs.

Uzskatu, ka vienai no ierēdņu vērtībām vajadzētu būt cieņai pret valsts valodu. Mēs būtu priecīgi, ja par valodu vairāk rakstītu, ja mēs zinātu, kāds ir valsts pienumsos šajā jomā.

Ginta Poriete, redaktore: – Jāatzīst, ka valsts līmenī valodas joma nav sakārtota, un tās kļiešas, ko pieņem, ir vienkārši baissas. Juridiskos tekstos izmanto terminoloģiju un teikumu konstrukcijas no pagājušā gadsimta 30. gadu Civillikuma. Lai saprastu, par ko ir runa šādos tekstos, ir jābūt vai nu juristam, vai ģenijam.

Zelma Diāna Vidiņa: – Katrā Eiropas valstī ir komisija, kas nodarbojas ar valsts valodas jautājumiem. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija risina apmēram šāda līmeņa jautājumus: kuru vārdu lietosim – „itāļu” vai „itāliešu”. Taču Latvijā ir tik daudz biznesa jomu, kurās latviski vispār nav terminoloģijas. Aizbraucot uz kādu starptautisku tulku konferenci par terminu lokalizācijas jautājumiem, mums nav ko teikt, jo, cik specializētās vārdnīcas Latvijā ir iznākušas? ■